

Психологічні особливості формування понять у студентів з домінуванням інтуїтивного когнітивного стилю

Представлено результати теоретичного й експериментального дослідження сукупності ознак переважання інтуїтивного або аналітичного компонентів у структурі когнітивного стилю сприйняття і переробки навчально-пізнавальної інформації студентами комп'ютерно-математичних спеціальностей класичного університету, виявлення розбіжностей в особливостях та ефективності стратегій формування понять у студентів з різним ступенем означеності домінування інтуїтивного або аналітичного компонента.

Ключові слова: інтуїтивне мислення, когнітивні стилі навчальної діяльності студентів, інтуїтивний та аналітичний компонент у структурі стилю, взаємозв'язок з особливостями та ефективністю стратегій формування понять.

Представлены результаты теоретического и экспериментального исследования совокупности признаков преобладания интуитивного или аналитического компонента в структуре когнитивного стиля восприятия и переработки учебно-познавательной информации студентами компьютерно-математических специальностей классического университета, выявления различий в особенностях и эффективности стратегий формирования понятий у студентов с различной степенью выраженности доминирования интуитивного или аналитического компонента.

Ключевые слова: интуитивное мышление, когнитивные стили учебной деятельности студентов, интуитивный и аналитический компоненты в структуре стиля, взаимосвязь с особенностями и эффективностью стратегий формирования понятий.

В мисленні і навчальній діяльності процес утворення понять є одним з ключових елементів і засобів досягнення мети, а його ефективність, серед іншого, пов'язана з особливостями когнітивного стилю сприйняття й переробки інформації. До зазначених особливостей, зокрема, належить вираженість у структурі когнітивного стилю інтуїтивного чи аналітичного компонента. Подальше дослідження впливу цього фактора на показники ефективності утворення понять є вельми актуальною і за багатьма аспектами майже відкритою сучасною проблемою декількох

напрямок психологічної науки, доцільність якого на сьогодні не викликає жодних сумнівів.

По-перше, попри загальнонауковий фундаментальний інтерес до зазначеної проблематики, її актуальність багато в чому пов'язана з наявною глобальною ситуацією інформаційного буму. Так, серед низки стимулів наукового дослідження впливу ступеня означеності інтуїтивного компонента у структурі когнітивного стилю значну роль відіграє загострена глобальна проблема ефективного пошуку рішень в умовах лавиноподібного зростання обсягів інформаційних потоків. Накопичення бази знань ускладнює розв'язання стратегічних і оперативних завдань, прийняття рішень, генерацію ідей як на етапі навчання, так і у практичній діяльності. Воно має базуватися на аналізі й узагальненні все більшого обсягу вхідних даних. Таким чином, виникає актуалізований соціальний попит на фахівців, що здатні приймати правильні рішення й ефективно діяти, не маючи можливості або уникаючи ретельного і тривалого поетапного логічно-ланцюгового обмірковування проблеми, спираючись на інтуїцію. Феномен інтуїції, попри комплексний характер його природи, неоднозначність і символічність, відсутність чіткого визначення як категорійного поняття, у цій інтерпретації є здатністю до особливих згорнутих підсвідомих актів мислення, до синтетичного бачення проблеми в цілому, до подолання обмеженості відомих підходів у розв'язанні проблеми й виходу за межі стереотипних уявлень [2-4].

З другого боку, при вивченні комплексу питань, пов'язаних з інтуїтивним компонентом у структурі когнітивного стилю, зокрема ролі його означеності у навчальній діяльності, наявним є брак емпіричних досліджень на підтвердження існуючих у зазначеній царині теоретичних уявлень.

З наведеного випливає актуальність та доцільність здійснення теоретико-експериментального дослідження, безпосередньою метою якого є виявлення розбіжностей в особливостях та ефективності стратегій формування понять у навчально-пізнавальній діяльності студентів на підтвердження гіпотези щодо існування контрастного взаємозв'язку зазначених особливостей зі ступенем означеності інтуїтивного або аналітичного компонента у структурі їх когнітивного стилю в процесі навчання.

Згідно з сучасними теоретичними уявленнями у якості параметра когнітивного стилю інтуїція розглядається як надання переваги одному з двох альтернативних способів переробки інформації – аналітичному або інтуїтивному. Зазначено, що до загальних характеристик інтуїтивного стилю можна віднести:

дослідницьку активність та ініціативу суб'єкта, його чутливість, сприйнятливність, здатність вийти за межі вихідного рівня психічного забезпечення діяльності. Особистості з переважанням інтуїтивного когнітивного стилю приймають рішення на підставі підсвідомих актів мислення, передчуттів, тобто без застосування методів дослідження з окресленими послідовними етапами. Вони оцінюють проблему цілісно, з баченням глобальної перспективи. Їм не властиві конформізм, використання систематичних методів дослідження, послідовне розмірковування. Протилежним полюсом когнітивного стилю є схильність до ланцюгового логічного аналізу проблеми [5-8].

За висновками багатьох вітчизняних та зарубіжних дослідників, найсуттєвіше значення в навчальній діяльності має процес формування нових наукових понять, без яких неможливе подальше оволодіння навчальним матеріалом і розв'язання навчальних задач [1]. В основу здійснюваного дослідження взаємозв'язку особливостей процесів формування понять зі ступенем означеності інтуїтивного або аналітичного компонента у структурі когнітивного стилю студентів в процесі їх навчальної діяльності було покладено теоретичні положення, сформульовані М.К. Ахом.

1. У процесі дослідження не можна обмежуватися вивченням готових понять, важливим є процес утворення нових понять.

2. Формування понять у мисленні та діяльності відіграє роль засобу для досягнення поставленої мети. Поняття виникає лише тоді, коли ряд абстрагованих ознак синтезується, і отриманий таким чином абстрактний синтез стає основною формою мислення, за допомогою якої особистість усвідомлює і розуміє навколишню дійсність.

3. Метод емпіричного дослідження особливостей процесів формування понять повинен бути генетично-синтетичним; під час експерименту досліджуваний повинен поступово підходити до побудови нового поняття. Звідси випливає необхідність створення експериментальних понять зі штучним групуванням ознак, що входять до їхнього змісту.

Завданням здійснюваного дослідження було включення процесів утворення понять в структуру розв'язання певної задачі. З цією метою було використано "Методику формування понять" МФП, яка дозволила дослідити особливості та стратегії формування понять у студентів під час навчання. Використовувався комп'ютерний варіант методики, розроблений Ю.Б. Максименко, А.В. Гордєєвою, В.А. Гордєєвим, в основу якого було покладено підходи до формування понять М.К. Аха, Дж. Брунера, Л.С.Ви-

готського, Л.С. Сахарова, О.К. Тихомирова. Методика дала можливість отримати кількісні характеристики процесу формування понять на основі порівняння перебігу реального процесу розв'язання досліджуваним задачі на класифікацію ознак та можливого оптимального способу розв'язання цієї задачі, що визначається за вірогідними характеристиками поданих стимулів.

Також у процесі дослідження визначалися особливості стратегій формування понять за Дж. Брунером. Під стратегією мався на увазі деякий спосіб отримання, збереження та використання інформації, який слугує для досягнення певної мети у тому сенсі, що він повинен призвести до певного результату. Мета стратегії полягає в тому, щоб забезпечити:

- утворення певного поняття в результаті зіткнення з мінімальною кількістю випадків, що мають відношення до справи;
- суб'єктивну впевненість у факті виникнення поняття незалежно від кількості прикладів, з якими довелося мати справу досліджуваному на шляху утворення поняття;
- надійне утворення поняття при мінімальному навантаженні пам'яті та логічного мислення;
- зведення до мінімуму кількості помилкових віднесень до тієї чи іншої категорії, що випереджає утворення поняття.

Висновки за емпіричною складовою роботи ґрунтуються на результатах експериментальних досліджень із залученням 150 осіб – студентів других – четвертих курсів спеціальностей “Математика”, “Прикладна математика”, “Інформатика” математичного факультету Донецького національного університету.

Емпіричне дослідження здійснювалось у два етапи. Основним завданням першого етапу було виявлення переважання у студентів інтуїтивного або аналітичного компонента у структурі когнітивного стилю. З метою виявлення у досліджуваних домінування інтуїтивного стилю використовувались методики: шкала “Довіра інтуїції” опитувальника С.Епстайна (апробація О.В. Степаносової), яка складається з двох субшкал: інтуїтивна здібність та використання інтуїції; “Методика оцінки рівня інтуїтивності” Є.О. Науменко з двома шкалами – інтуїтивності та навіюваності; “Індикатор типів Майєрс – Брігс MBTI”. Отримані дані дозволили поділити вибірку досліджуваних на три групи: “інтуїтів”, “аналітиків” та “змішану” групу, до якої були віднесені студенти з відсутністю домінувального переважання відповідного компонента когнітивного стилю.

На другому етапі дослідження виявлялися зв'язки аналізованих стильових ознак студентів з особливостями та стратегіями формування понять.

За результатами емпіричного дослідження встановлено, що за усією вибіркою досліджуваних існує кількісна перевага “аналітиків” (37%) та студентів зі “змішаним” стилем (28%) над “інтуїтами” (35%), що може бути обумовлено специфікою навчання математиків, у якій домінує дискурсивність та поетапність викладання матеріалу.

Виявлення особливостей і стратегії формування понять у студентів з домінуванням інтуїтивного або аналітичного компонентів у структурі когнітивного стилю здійснювалось за допомогою зіставлення реального процесу розв’язування досліджуваними задач на класифікацію ознак з оптимально можливими способами розв’язання цих задач, що визначаються вірогідними характеристиками пред’явлених стимулів, що дало можливість отримати доступні кількісні характеристики процесу формування понять.

Виявлено негативні кореляційні зв’язки шкал визначеності інтуїтивного стилю з середнім часом реакції на стимули різного змісту, а саме:

– середнім часом **Т_a** реакції на стимул, що містить варіанти альтернативного вибору (рис. 1). Необхідно зазначити, що факт негативних кореляційних зв’язків часу реакції при виборі варіантів з представленого альтернативного набору стимулів з усіма шкалами визначеності інтуїції свідчить про те, що саме інтуїтивний компонент когнітивного стилю дозволяє людині швидко та неусвідомлено упорядковувати та переробляти психічну інформацію щодо запропонованих об’єктів, в тому числі тих, які зберігаються в пам’яті, що, в свою чергу, обумовлює здатність швидко робити вибір з ряду альтернатив;

– середнім часом **Т_п** реакції на стимул, що містить усі можливі варіанти заданих ознак (рис. 2). Високі показники негативних кореляційних зв’язків свідчать про те, що в умовах збільшення обсягу інформації і обмеження часу реакції на запропоновані стимули (в інструкції було поставлено завдання виконати роботу якомога швидше) студенти з домінуванням інтуїції як компонента у структурі когнітивного стилю здатні робити швидкий спонтанний вибір, не витрачаючи багато часу на обмірковування та послідовну поетапну переробку усієї інформації;

– найменша кількість зв’язків була встановлена між шкалами визначеності інтуїтивного стилю та середнім часом **Т_o** реакції на стимул, що не містить жодної із заданих ознак. Статистично значимі слабкі зв’язки були виявлені зі шкалами “Довіра інтуїції” ($r = -0,17$; $p \leq 0,05$), “Інтуїтивності” ($r = -0,20$; $p \leq 0,05$) та шкалою “Інтуїції за МВТІ” ($r = -0,19$; $p \leq 0,05$). Це може свідчити про те, що

в ситуації, коли задана альтернатива не містить правильного варіанта розв'язання, який необхідно обрати, студенти з домінуванням інтуїтивного стилю змушені витратити більше часу на розмірковування, включаючи елементи аналізу та звертаючись до власної пам'яті, ніж у випадках, коли така альтернатива містить правильний варіант.

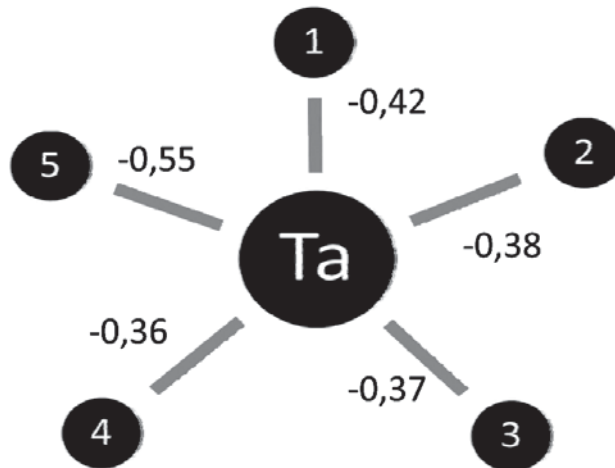

Рис. 1. Показники кореляційних зв'язків шкал діагностики інтуїтивного стилю з середнім часом реакції на стимул, що містить варіанти альтернативного вибору ($p \leq 0,01$)

Примітка: 1. Шкала "Інтуїтивна здібність". 2. "Використання інтуїції". 3. "Інтуїтивність". 4. "Навіюваність". 5. "Шкала інтуїції за МВТІ"

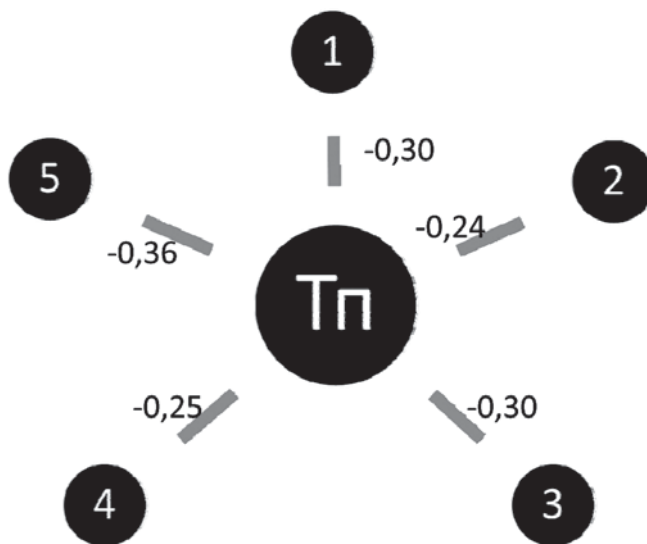

Рис. 2. Показники кореляційних зв'язків шкал діагностики інтуїтивного стилю з середнім часом T_p реакції на стимул, що містить усі можливі варіанти заданих ознак ($p \leq 0,01$).

Примітка: скорочення, аналогічні використаним на рис. 1.

Загалом отримані результати свідчать про те, що студентам з домінуванням інтуїтивного компонента у структурі когнітивного

стилю необхідно в середньому менше часу для реакції на запропоновані стимули, що в свою чергу прискорює процес формування понять у процесі навчальної діяльності.

З інтуїтивністю негативно корелює і кількість помилок, яких припускалися студенти у процесі роботи. Значущі кореляційні зв'язки були встановлені між: – визначеністю інтуїтивного компонента у структурі когнітивного стилю та помилковим підтвердженням наявності комбінації заданих ознак в стимулі, який насправді не містить жодної з цих ознак (рис. 3). Можна зазначити, що студенти з вираженим інтуїтивним компонентом у структурі когнітивного стилю, незважаючи на порівняно збільшений час реакції на задану альтернативу стимулів, яка не містить правильного варіанта розв'язання, не виявляють схильності помилятися та підтверджувати хибну комбінацію ознак в стимулі, що не містить ці ознаки. Найбільш слабкий зв'язок був встановлений зі шкалою “Навіюваності” ($p \leq 0,05$). Це може свідчити, що студенти з високими показниками за цією шкалою через підвищену чутливість до зовнішніх сигналів можуть припускатися помилок завдяки некритичному ставленню до наданої інформації;

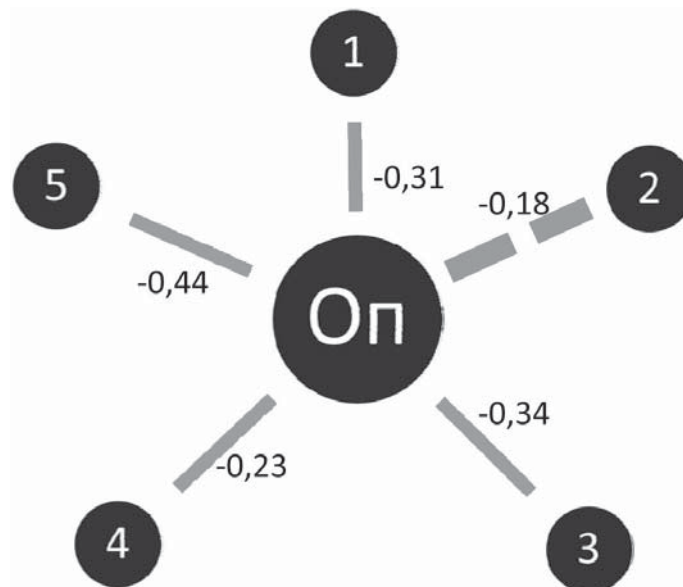

Рис. 3. Показники кореляційних зв'язків шкал діагностики інтуїтивного стилю з помилковим підтвердженням Оп наявності комбінації заданих ознак в стимулі, який насправді не містить жодної з цих ознак.

Примітка: скорочення, аналогічні рис. 1; пунктиром позначений зв'язок на рівні значимості ($p \leq 0,05$).

– інтуїтивністю та помилковим запереченням наявності комбінації заданих ознак в стимулі, який насправді містить усі

можливі варіанти заданих ознак (рис.4). Ці результати підтверджують висновок про те, що визначеність інтуїтивного компонента когнітивного стилю в умовах великого обсягу інформації дозволяє швидко та спонтанно обирати правильну сукупність ознак, не припускаючись при цьому помилкового заперечення наявності цих ознак в заданому стимулі.

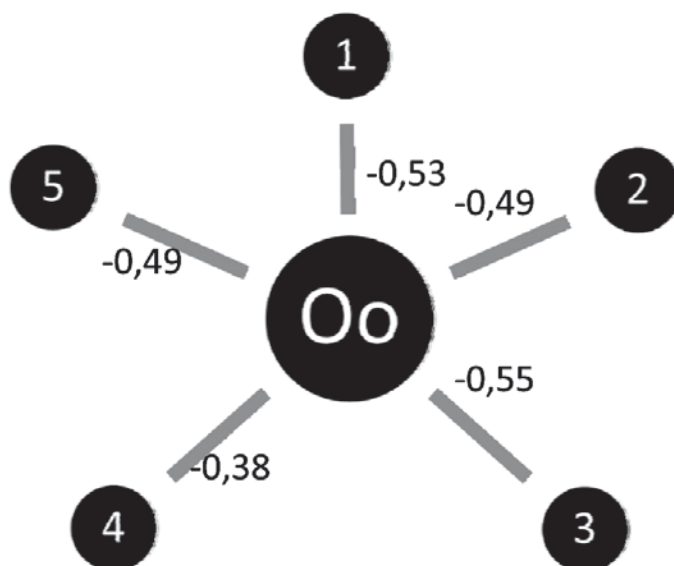

Рис. 4. Показники кореляційних зв'язків шкал діагностики інтуїтивного стилю та помилкових заперечень Oo наявності комбінації заданих ознак в стимулі, який насправді містить усі можливі варіанти заданих ознак ($p \leq 0,05$)

Примітка: скорочення, аналогічні використаним на рис. 1.

Також треба зазначити, що існують значимі відмінності у кількості допущених помилок між студентами з вираженим інтуїтивним, аналітичним та “змішаним” стилем. Аналітики та “змішана” група були схильні частіше припускатися помилок, підтверджуючи наявність комбінації заданих ознак в стимулі, який не містив цих ознак, і, навпаки, заперечуючи їх в стимулі, який містив всі можливі варіанти ознак, вони витрачали додатковий час на їх виправлення. Значимих відмінностей в особливостях формування понять між представникам групи аналітиків та “змішаної” групи виявлено не було (крім показника Оп, $p \leq 0,05$).

Аналізуючи відмінності в стратегії формування понять студентами з домінуванням інтуїтивного, аналітичного або “змішаного” стилю, було виявлено, що для аналітиків та “змішаної” групи більшою мірою були характерні скануючі стратегії (рис. 5, 6). Робота починалася з вибору як першої гіпотези частини змісту першого прикладу. Якщо зустрічався приклад, який

заперечував гіпотезу, відбувалася її заміна з максимальним урахуванням попередніх подій. Для цього необхідні були певні зусилля пам'яті, робота відбувалася шляхом перебору можливих варіантів комбінацій стимулів.

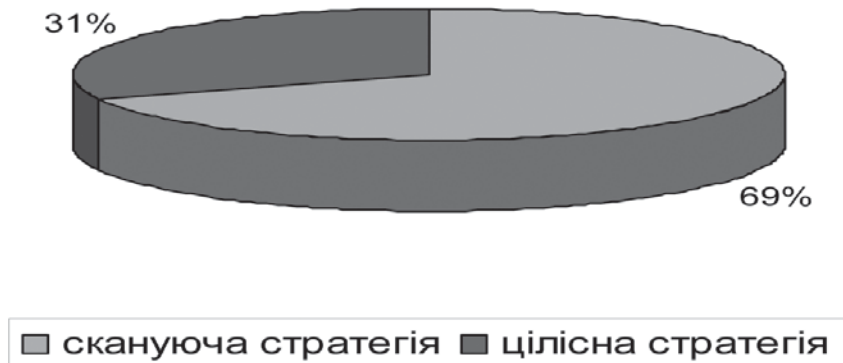

Рис 5. Діаграма розподілу стратегій формування понять у студентів з вираженим аналітичним стилем

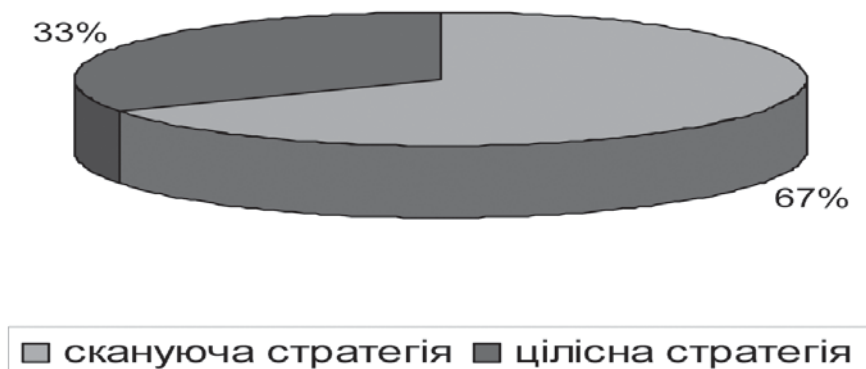

Рис. 6. Діаграма розподілу стратегій формування понять у студентів зі "змішаним" стилем

Для студентів з інтуїтивним когнітивним стилем більш характерною є цілісна стратегія, яка полягає в прийнятті як першої гіпотези всього змісту першого прикладу, після чого використовуються певні обмеження щодо знаходження правильного варіанта (рис. 7).

В цілому можна зазначити, що негативні значущі кореляційні зв'язки між визначеністю інтуїтивного стилю та сумарним показником допущених помилок (рівень значущості кореляції за всіма шкалами інтуїтивності $p \leq 0,01$) дають підстави стверджувати, що студенти з переважанням інтуїтивного компонента когнітивного стилю менш схильні припускати помилок у процесі формування нових понять.

Можна припустити, що оскільки утворення понять в мисленні і діяльності відіграє роль засобу досягнення мети, то визначеність

інтуїції допомагає розширити арсенал таких засобів, полегшити досягнення мети, що, у свою чергу, позитивно впливає на швидкість оволодіння навчальним матеріалом. Порівнюючи результати аналізу особливостей формування понять у груп студентів з вираженим інтуїтивним, аналітичним та “змішаним” стилем пізнавальної діяльності (табл. 1), можна зазначити, що чим вище показник інтуїтивності, тим швидше відбувається розв’язання завдання.

У групі “аналітиків” та “змішаних” групі середній час реакції значно перевищує показники часу “інтуїтів”. Студенти з вираженим інтуїтивним стилем швидше реагували на стимули, що містять варіанти альтернативного вибору та усі можливі варіанти заданих ознак. Не було виявлено значимих відмінностей лише за показником середнього часу реакції на стимул, що не містить жодної із заданих ознак. Це підтверджує наше припущення, що в ситуації, коли не є можливим швидко обрати правильний варіант розв’язання через його відсутність, в заданій альтернативі студенти з інтуїтивним стилем звертаються до аналітичного перебору можливих варіантів у пам’яті, що збільшує кількість часу, витраченого на реакцію.

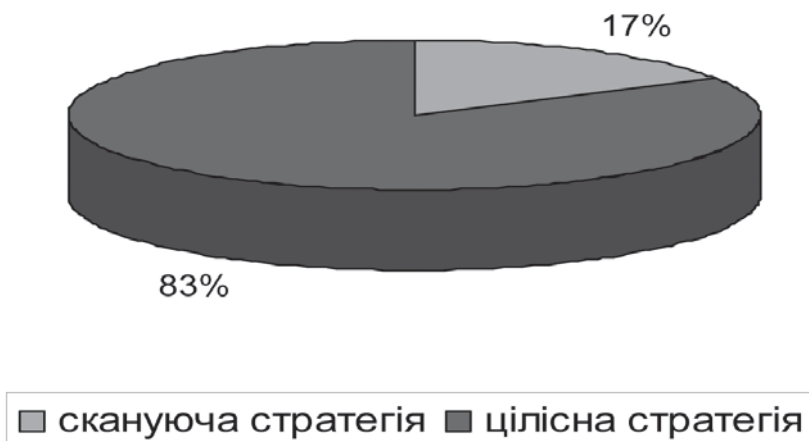

Рис. 7. Діаграма розподілу стратегій формування понять у студентів з вираженим інтуїтивним стилем

У підсумку отримані дані підтверджують гіпотезу про відмінність стратегій формування понять в групах з відмінними ступенями означеності аналітичного або інтуїтивного компонента когнітивного стилю. Якщо порівнювати успіхи груп, виходячи з притаманної їм стратегічної поведінки, то перевага виявляється на боці представників цілісної стратегії.

Таблиця 1

**Порівняння особливостей та стратегій формування понять
різними групами досліджуваних**

Фактори	Групи, що порівнюються					
	«Інтуїти» - «Змішаний стиль»		«Інтуїти» - «Аналітики»		«Змішаний стиль» - «Аналітики»	
	t	p	t	p	t	p
Та	-9,220	0,000	-7,457	0,000	-0,281	0,780
То	-1,638	0,104	-1,642	0,104	0,079	0,938
Тп	-4,311	0,000	4,619	0,000	0,658	0,512
Та+То+Тп	-9,799	0,000	-8,429	0,000	-0,970	0,335
Оп	-6,592	0,000	-5,961	0,000	2,370	0,020
Оо	-9,584	0,000	-6,007	0,000	-0,245	0,807
Оо+Оп	-10,783	0,000	-7,959	0,000	0,663	0,509

Примітка: Та – середній час реакції на стимул, що містить варіанти альтернативного вибору; То – середній час реакції на стимул, що не містить жодної із заданих ознак; Тп – середній час реакції на стимул, що містить усі можливі варіанти заданих ознак; Оп – помилкове підтвердження наявності комбінації заданих ознак в стимулі, який насправді не містить жодної з цих ознак; Оо – помилкове заперечення наявності комбінації заданих ознак в стимулі, який насправді містить усі можливі варіанти заданих ознак. Відмінності між середніми оцінками показників розв’язку виявилися достовірними за t-критерієм Стьюдента.

Отже, внаслідок проведеного аналізу зв’язків домінування різних досліджуваних компонентів когнітивних стилів з особливостями формування понять можна сформулювати такі **висновки**:

– визначені кореляційні залежності свідчать про істотний зв’язок стратегій формування понять з означеністю інтуїтивного або аналітичного компонентів в структурі когнітивного стилю;

– студенти з вираженим аналітичним компонентом когнітивного стилю та “змішаним” стилем більш схильні використовувати скануючу стратегію, за якою робота починається з вибору певної гіпотези щодо частини змісту першого прикладу; якщо зустрічається приклад, який заперечує гіпотезу, відбувається її заміна з максимальним врахуванням попередніх подій;

– для студентів з вираженим інтуїтивним компонентом когнітивного стилю більш характерною є цілісна стратегія, що полягає в прийнятті як першої гіпотези всього змісту першого прикладу, після чого використовуються певні обмеження щодо знаходження правильного варіанту;

– студентам з домінуванням інтуїтивного когнітивного стилю необхідно в середньому менше часу для реакції на запропоновані

стимули, вони припускаються меншої кількості помилок у процесі формування нових понять, що, в свою чергу, прискорює процес їх утворення під час навчання; таким чином, наявність означеного інтуїтивного компонента в структурі когнітивного стилю розширює арсенал засобів формування понять, що позитивно впливає на швидкість оволодіння навчальним матеріалом;

– скануюча стратегія знижує ефективність та швидкість утворення понять; збільшення кількості альтернатив у задачі є джерелом підвищення її складності, оскільки це спричиняє додаткове навантаження на пам'ять та мислення при використанні стратегії сканування, і за умов обмеження часу скануюча стратегія, яка передбачає шлях перебору можливих варіантів, є менш ефективною, ніж цілісна, яка охоплює всі елементи одразу, а потім передбачає їх виключення; за умов посилення напруги, необхідності скорочувати час оволодіння навчальним матеріалом, притаманних сучасній системі освіти, можна припустити, що стратегія, яка вимагає надзвичайних зусиль пам'яті та логічного мислення, буде менш ефективною, ніж стратегія, яка не потребує таких зусиль.

Одержані результати можуть бути використані при розробці та вдосконаленні індивідуалізованих методик викладання, контролю та оцінювання знань, які орієнтовано на діагностику, врахування означеності й сприяння розвитку інтуїтивного компонента когнітивного стилю в структурі навчально-пізнавальної діяльності студентів, на врахування його чутливості до суб'єктивних і ситуативних чинників, на створення умов для ефективної адаптації пізнавальних можливостей студентів з переважанням інтуїтивного компонента когнітивного стилю до вимог актуального оточення.

Список використаних джерел

1. Выготский Л.С. Мышление и речь /Л.С. Выготский. – М.: Лабиринт, 1999. – 352 с.
2. Максименко С.Д. Психологія особистості / С.Д. Максименко, К.С.Максименко, М.В. Папуча. – К.: Видавництво ТОВ “КММ”, 2007. – 296 с.
3. Пономарев Я.А. Психика и интуиция / Я.А. Пономарев. – М.: Юридическая литература, 1967. – 256 с.
4. Степаносова О.В. Современные представления об интуиции / О.В.Степаносова // Вопросы психологии. – 2003. – № 4. – С. 133-142.
5. Холодная М.А. Когнитивные стили как проявление своеобразия индивидуального интеллекта /М. А. Холодная. – К.: УМКВО КГУ, 1990. – 73 с.

6. Allison C.W. Intuitions and entrepreneurial behavior / C.W. Allison, E.Chell, J. Hayes // European Journal of Work and Organizational Psychology. – 2000. – V. 9, №1. – P. 31-43.
7. Epstein S. Individual differences in intuitive experiential and analytical-rational thinking styles / S. Epstein, R. Pacini, V. Denes-Raj, H. Heier // Journal of Personality and Social Psychology. – 1996. – V. 71, №2. – P. 390 – 405.
8. Pacini R. The relation of rational and experiential information processing styles to personality, basic beliefs, and the ratio-bias phenomenon / R. Pacini, S.Epstein // Journal of Personality and Social Psychology. – 1999. – V. 76, №6. – P. 972-987.

The results of theoretical and experimental study of the prevalence of an intuitive set of features or analytical component in the cognitive style of perception and learning and cognitive processing of information by students of computer and mathematics of the classical university, highlighting the differences in features and performance strategies of concept formation in students with varying dominance of intuitive or analytical component.

Keywords: intuitive thinking, cognitive styles, learning activities of students, an intuitive and analytical components of the structure of the style, the relationship with the features and performance strategies for the formation of concepts.

Отримано: 12.02.2012 р.

УДК 159.942-051

В.М.Федорчук

ЕМОЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПСИХОЛОГА

У статті здійснено аналіз емоційної сфери особистості, де головна роль відводиться емпатії та емоційній компетентності. Остання виступає інтегральною професійно значущою якістю психолога-професіонала.

Ключові слова: емоційна сфера, емоційна компетентність, “рамки емоційної компетентності”, емоційний інтелект, емоційна саморегуляція, емпатія, вимоги до ідеального психолога.

В статье осуществлен анализ эмоциональной сферы личности, где главная роль отводится эмпатии и эмоциональной компетентности. Последняя выступает интегральным профессиональным значимой качеством психолога-профессионала.